

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
ЦЕНТАР ЗА СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА**

НАСТАВНА ПРОГРАМА

ВОЗДУХОПЛОВНИ КОНСТРУКЦИИ

III година

МАШИНСКА СТРУКА

Машински воздухопловен техничар

Скопје, 2010 година

1. ИДЕНТИФАКЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: ВОЗДУХОПЛОВНИ КОНСТРУКЦИИ

1.2. Образовен профил и струка

1.2.1 Образовен профил: машински воздухопловен техничар

1.2.2 Струка: машинска

1.3. Диференцијација на наставниот предмет

1.3.1 Карактеристичен за образовниот профил

1.4 Година на изучување на наставниот предмет

1.4.1 Трета година

1.5 Број на часови на наставниот предмет

1.5.1 Број на часови неделно: 2 часа

1.5.2 Број на часови годишно: 72 часа

1.6 Статус на наставниот предмет

1.6.1 Задолжителен

2 ЦЕЛИ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Цели на наставната програма се ученикот да:

- познава основни принципи во конструирањето на воздухопловите;
- споредува конструктивни методи и материјали употребени кај композитни и метални елиси;
- анализира управување на брзината и методи на промена на чекорот;
- ги истакнува оценките на оштетување на краковите, ерозија, корозија, штета од удар, деламинација;
- познава барања за пловидбеност за црстина на структурата;
- толкува системи за заштита од гром;
- расчленува елементи од структура на труп: стрингери, рамењачи, прегради, рамки, упорници, врски, греди;
- споредува монокок и полумонокок конструкција на труп;
- анализира структура на под, зајакнувања;
- објаснува структура (коонструкција) на крила;
- анализира структура на опашни површини;
- познава методи на површинска заштита: хромирање, галванска заштита, фарбање (бојадисување);
- разликува начини на ублажување на удар на стоен трап;
- споредува механизми за спречување на осцилации на носната нога (shimmy dampner);

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

Потребните знаења учениците ги имаат стекнато преку наставните предмети: **технологија на обработката** прва и втора година, **машински елементи со механика** прва и втора година, **аеродинамика со механика на летот** од втора година.

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

4.1 Структурирање на содржините за учење

Тематски целини	Број на часови	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелаци меѓу тематските целини и предметите
1. ОПШТО ЗА ВОЗДУХОПЛОВИ	6	Ученикот: <ul style="list-style-type: none"> - да познава видови воздухоплови; - да познава поделба на воздухоплови по тип и намена; - да интерпретира конструктивни концепции на авиони (еднокрилец, двокрилец, хидроавион, нискокрилец, среднокрилец, високкрилец; - да идентификува основни делови на авионот; - да познава основни принципи во конструирањето на воздухопловите.	<ul style="list-style-type: none"> -Демонстрирање на различни видови воздухоплови со користење на слики, цртежи, компјутерски анимации; -идентификување на основните делови на воздухопловот на модели или цртежи; -се опишува денешната фаза на развојот на воздухоплови; -се објаснуваат основните принципи во конструирањето на воздухоплови.	
2. КОНСТРУКЦИЈА НА ЕЛИСА	6	<ul style="list-style-type: none"> - Да споредува конструктивни методи и материјали употребени кај композитни и метални елиси; - да илустрира положба на краковите; - да опишува горна и долна површина, труп на кракот, куќиште; -да споредува елиси со променлив и непроменлив чекор; - да опишува елиса со константен број на вртежи; - да објаснува начини на вградување на елиса/капа на елиса.	<ul style="list-style-type: none"> -Со компаративен метод се споредуваат конструктивни методи и материјали употребени кај композитни и метални елиси, со истражување на интернет, учениците ги пронаоѓаат видови материјали за елиси; -преку слики, цртежи се илустрира положбата на краковите на елисата; - се категоризираат елементите од структурата на кракот на елисата: горна и долна површина, труп на кракот, куќиште; -со компаративен метод се објаснува разликата на споредува елиси со променлив и непроменлив	

			<p>чекор;</p> <p>-со цртежи, модели, компјутерски симулации се објаснува работата на елиса со константен број на вртежи;</p> <p>-со видеопрезентација се објаснува начинот на вградување на елиса/капа на елиса.</p>	
3. УПРАВУВАЊЕ СО ЕЛИСА	4	<p>- Да анализира управување на брзината и методи на промена на чекорот;</p> <p>-да објаснува поставување на елисата на „нож“ и негативен чекор;</p> <p>-да заклучува за потреба од заштита од прекорачување на брзината;</p> <p>-да илустрира синхронизирање и опрема за синхронизирање на елисата.</p>	<p>-Се објаснува управување на брзината и анализираат методите на промена на чекорот;</p> <p>-со цртежи, скици се илустрира поставување на елисата на „нож“ и негативен чекор;</p> <p>-се објаснува потребата од заштита од прекорачување на брзината;</p> <p>-со цртежи, модели, компјутерски анимации се илустрира синхронизирање и опрема за синхронизирање на елисата.</p>	
4. ОДРЖУВАЊЕ НА ЕЛИСА	4	<p>- Да опишува електрична опрема за одмрзнување и флуиди за одмрзнување;</p> <p>-да разликува статичко и динамичко балансирање;</p> <p>-да опишува следењена краковите;</p> <p>-да ги истакнува оценките на оштетување на краковите, ерозија, корозија, штета од удар, деламинација;</p> <p>- да анализира работа на елиси, шеми на поправки.</p>	<p>- со истражување на интернет, учениците ги пронаоѓаат видовите електрична опрема за одмрзнување и видовите флуиди за одмрзнување</p> <p>-со компаративен метод се објаснува разликата помеѓу статичко и динамичко балансирање;</p> <p>-се објаснува следењето на краковите;</p> <p>-со видео презентација или преку фотографии и цртежи се прикажуваат можните проценки на оштетување на краковите, ерозија, корозија, штета од удар, деламинација;</p> <p>-на модел на елиса се анализира нејзината работа и се објаснуваат</p>	

			најчестите шеми на поправки; -со модели, цртежи, компјутерски анимации се анализира работата на моторот со елиса.	
5. КОНСТРУКЦИЈА НА ЗМАЈОТ НА ВОЗДУХОПЛОТ ОПСИ ПОИМИ (ГЕНЕРАЛЕН КОНЦЕПТ)	14	<ul style="list-style-type: none"> - Да познава барања за пловидбеност за цврстина на структурата; - да разликува структурни класификации: примарна, секундарна и терцијална; - да толкува надежност, сигурност, систем на толеранција на грешки; - да објаснува идентификационен систем на зони и станица; - да опишува попречни пресеци на носечка структура; <ul style="list-style-type: none"> - да објаснува концентрирано структурно оптоварување; - да анализира притисок, напон, деформација, компресија, извивање, усукување, истегнување, свиткување, хооп стресс, замор на материјалот; - да толкува системи за дренирање и вентилација; - да толкува прописи за инсталирање на системи; - да толкува системи за заштита од гром; - да објаснува методи на лепење на воздухоплов. 	<ul style="list-style-type: none"> - Се објаснуваат барањата за пловидбеност за цврстина на структурата; - на цртежи, шеми и скици се споредуваат структурни класификации: примарна, секундарна и терцијална; - се објаснува надежноста, сигурноста и системот на толеранција на грешки; - се објаснува идентификационен систем на зони и станица; - со цртежи, компјутерски симулации, деформирани машински елементи се анализираат видовите напрегања кај воздухопловите; - се објаснува потребата од прописно дренирање и вентилација и на цртежи се објаснуваат начините на нивно изведување; - се објаснува прописното инсталирање на системи; - се објаснува опасноста од удар на гром во воздухопловите и се објаснуваат системите за заштита од гром. 	
6. СТРУКТУРА НА ВОЗДУХОПЛОВ	26	<ul style="list-style-type: none"> - Да прикажува конструкциски методи на врзување на труп со носечка оплата; - да познава конструкција на труп; 	<ul style="list-style-type: none"> - Преку цртежи, модели на воздухоплови или компјутерски анимации се објаснуваат видовите конструкциите на труп и 	

	<ul style="list-style-type: none"> - да расчленува елементи од структура на труп: стрингери, рамењачи, прегради, рамки, упорници, врски, греди; - да споредува монокок и полумонокок конструкција на труп; - да анализира структура на под, зајакнувања; - да опишува поставување на оплатата; - да објаснува заштита од корозија, - да објаснува структура (коонструкција) на крила, - да расчленува елементи од структура на крило: рамењачи, ребра, надолжници и др.; - да споредува крила со носива и неносива оплата; - да анализира структура на опашни површини; - да расчленува елементи од структура на опашка: упорници, затеги, стабилизатори и командни површини; - да опишува врски на моторот со трупот и крилата; - да познава техника на соединување на структурата, заковки, завртки, останати врски; - да познава методи на површинска заштита: хромирање, галванска заштита, фарбање (бојадисување); - да опишува чистење на површините; - да опишува мерење на димензии и определување на симетрија на 	<p>начини на врзување на труп со носечка оплата;</p> <ul style="list-style-type: none"> - преку цртежи, модели на воздухоплови или компјутерски анимации се расчленуваат и категоризираат елементи од структура на труп: рамки на трупот на воздухопловот, стрингери, рамењачи, прегради, рамки, упорници, врски, греди; - со цртежи се објаснува структурата на подот и зајакнувањата; - илустративно се објаснуваат начините на соединување на структурата кај воздухопловите: заковки, завртки, заварување, лепење; - се објаснаваат начините на антикорозивна заштита на воздухопловните конструкции; - се објаснува чистење на површините; - илустративно, на модели, цртежи или компјутерски анимации се опишува симетрија на труп, одржување на симетријата и контрола. 	
--	---	--	--

		воздухопловот: одржување на симетријата и контрола.		
7.СТОЕН ТРАП (АТА 32)	12	<ul style="list-style-type: none"> - Да објаснува конструкција на стоен трап; - да разликува начини на ублажување на удар на стоен трап; - да споредува механизми за спречување на осцилации на носната нога (shimmy dampner); - да познава видови амортизери; - да објаснува принцип на работа на амортизери; - да споредува систем за извлекување и вовлекување: стандарден и во случај на нужда; - да познава индикација и предупредување; - да познава видови тркала; - да опишува конструкција на кочници; - да анализира систем против блокирање и автокочење; - да споредува видови гуми; - да опишува начини на управување. 	<ul style="list-style-type: none"> - Се демонстрираат цртежи, слики на стоен трап со различна конструкција; - со компаративен метод се прави разлика помеѓу начините на ублажување на удар на стоен трап; - илустративно се прикажуваат и објаснуваат начините на извлекување и вовлекување на стоен трап; - се објаснува индикација и предупредување во системот за извлекување и вовлекување на стојниот трап; - се демонстрираат цртежи, слики на различни конструкции на тркала и кочници; - на цртежи, компјутерски симулации се анализираат системите за кочење спротив блокирање и автокочење; - се објаснува начинот на управување на воздухопловот на земја со помош на тркала. 	

4.2 Наставни методи и активности на учење

Основни методи што ќе се користат во наставата по предметот **воздухопловни конструкции** се: комбинација на фронтално предавање, демонстрација, дискусија при решавање на нови проблеми, учење преку сопствено откривање, изработка на проектни задачи, решавање на проблемски задачи, интернет прабарувања.

Активностите на ученикот се : да слуша и прибележува во процесот на учење, да открива односи и законitosti кои владеат во воздухопловните конструкции , да учи независно и да применува одредени решенија, да работи училишни задачи, домашни задачи и проектни задачи.

Активностите на наставникот се: да организира, да зборува, да пишува на табла, да објаснува, да дискутира и да дава инструкции, да поставува прашања, да прави забелешки, да ги оценува проектните задачи, да демонстрира и симулира процеси.

4.3 Организација и реализација на наставата по предметот

Обработката на материјата по предметот **воздухопловни конструкции** се изведува преку стручно-теоретска настава во училиници за стручно-теоретска настава во кои се создадени оптимални услови за индивидуализирана настава и работа во тимови или индивидуално при решавањето на проектни задачи или индивидуални домашни задачи. Надвор од училиштето - при посета на аеродроми и други воздухопловни организации. Образовните активности се изведуваат според неделен распоред на часови во четири тримесечија и во две полугодија.

4.4 Наставни средства и помагала

Наставни средства: табла, учебничарска литература, каталози и проспектен материјал од областа на воздухопловните конструкции, аудио-визуелни помагала, основни модели на аеропрофили.

Учебници и учебни помагала за ученикот: учебник за стручно-теоретска настава; за изведување на индивидуална настава неопходно се потребни дополнителни извори на литература како: технички прирачници, проспекти и каталози од областа на **воздухопловни конструкции**.

Литература за наставникот: учебник за стручно-теоретска настава, друга стручна литература со апликација за практична примена на аеродинамичните закони, технички прирачници и стандарди, прописи за воздухопловна техника.

5. ОЦЕНУВАЊЕ И ПОСТИГНУВАЊЕ НА УЧЕНИЦИТЕ

Оценувањето на постигањата на учениците се врши континуирано со следење во текот на целата учебна година, а врз основа на усвоените знаења кои се проверуваат преку: писмени тестови за секоја тема одделно, индивидуални задачи кои се изведуваат во училиште или дома, разни проектни задачи, според дискусиите и анализите кои се поврзани со решавање на одделни проблеми од наставните содржини.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА ПРОГРАМАТА

6.1 Основни карактеристики на наставниците

При изборот на наставникот за наставата по **воздухопловни конструкции** треба да се задоволат одредени стандарди со кои ќе се постигне висок квалитет и професионализам во процесот на работењето. Покрај условите предвидени со Законот за средно образование, наставникот треба да е физички и психички здрав, да ги почитува основните етички норми на однесување, да поседува комуникациски способности, да поседува стручно знаење и способност, да чувствува љубов и афинитет за работа со деца, нагласени организациони способности, креативен кон промените и осовременувањето во наставата.

6.2 Стандард за настаен кадар

Завршени студии по машинство, VII-1 степен. Наставниците треба да поседуваат педагошко-психолошка и методска подготовка и положен стручен испит.

6.3 Стандард за простор на наставниот предмет

Посебен кабинет кој треба опремен со наставни средства, помагала и опрема согласно нормативот.

7. ДАТУМ НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА:

7.1. Датум на изработка: мај 2006 година:

7.2. Состав на работната група:

1. Виолета Груевска, раководител, во Бирото за развој на образованието, Скопје
2. Петар Бошковски, дипл. маш. инж., член, ДСЕМУ Ѓорги Наумов -Битола
3. Оливер Мицевски, дипл. маш. инж., авиомеханичар за АМС, моторен пилот, член, „Мирко Тодоровски,, - Битола
4. Зоранчо Михајлов, потполковник, пилот во ВВ и ПВО, АРМ -Скопје
5. Павле Трајаноски, з1кл, воздухопловен техничар, инструктор за практична настава во ВВ и ПВО, АРМ - Скопје

7.3. Датум на ревидирање: декември 2010 година.

7.4. Состав на работната група за ревидирање:

1. Ридван Зекири советник за машинска и сообраќајна струка во Центарот за стручно образование и обука;
2. Китановски Драган, пилот – раководител на одделението за дозволи и воздухопловна медицина - АЦВ,
3. Велибор Мацановиќ, дипломиран воздухопловен инженер, контролор на квалитет, инструктор за теоретска обука – Хеликоптерска единица на МВР,
4. Петар Бошковски, дипломиран машински инженер, член, СОТУ Ѓорги Наумов - Битола

8. ПОЧЕТОК ПРИМЕНА НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

Датум на започнувањето: 01.09.2011 година

9. ОДОБРУВАЊЕ НА НАСТАВНИТ ПРЕДМЕТ

Наставната програма по Воздухопловни конструкции за трета година ја одобри министерот за образование и наука со Решение бр. 11 -957 / 2 од 11.02.2011 година.